

Nejtěžší období mého života David Bernstein, *3.9.1924 Lvov

Autor této vzpomínky má mezi pamětníky, kteří přispěli do nejtragičtější části předkládané knihy, své výjimečné místo. Podal základní informace o třinácti případech záchrany jednotlivých osob a skupin (celkem o čtyřiceti dvou osobách). Nebýt toho, že přítelkyně jeho ženy Rachel Kvasgartnerová přijela do České republiky poděkovat svým zachráncům, nikdy by se autor těchto řádků o tomto informátorovi nedověděl. David nejdříve telefonicky a pak písemně sdělil údaje o jiných, ale o sobě ze skromnosti nesdělil nic. Po přátelském telefonickém přesvědčování poskytl podklady pro dále uváděné svědectví a čtenářům předkládaný výsledek pak autorizoval.

Narodil jsem se sice ve Lvově, ale od roku 1932 žila naše rodina v obci Boremeľ (14 km severně města Berestečka1)). Otec obchodoval ve velkém z obilím a s moučnými produkty. Měl tedy mnoho obchodním partnerů a známých. Matka Sára (rozená Scheková) a otec Alexandr nás měli čtyři děti, dvě dcery a dva syny.

Trochu předběhnu. Z celé rodiny jsme se zachránili jen já a sestra Pnina (Pepa, *1920), která byla spolu s personálem lvovské univerzity, kde studovala, evakuována v červnu 1941 do hloubi SSSR. Nikdy jsme se již neviděli, protože ji z Kujbyševa nepustili do Izraele a mne za ní z Izraele do Kujbyševa, protože tam prý byl zbrojní průmysl. Dopisovat jsme si mohli, ba i telefonovat. O osobní setkání jsme usilovali plných 39 let. Zemřela v roce 1980.

Jak v hrozné době pronásledování Židů zahynuli moji nejbližší? Maminku spolu s dvouletým vnoučkem od sestry Eny (Ely) zavraždila ukrajinská policie v říjnu 1942 v obci Boremeľ. Bratra Izraele (-1922) a sestru Enu (*1918) zavraždili ukrajinští policisté v nedaleké obci Lopavše (15 km severovýchodně města Berestečka). Mne a otce ukrajinská policie v říjnu 1942 dopadla v lese Rudlov poblíž městečka Demidovky (16 kilometrů severovýchodně od Berestečka) a v noci nás vezla na selském povoze do Demidovky k výslechu, abychom prozradili úkryty svých židovských spolutrpiteľů. Rozhodl jsem se riskovat, abych získal svobodu — život bych ztratil tak, či onak. Skočil jsem z vozu do blízkého lesa u obce Bokujma, katani špatně mířili a já zůstal živ. Tatínka vyslýchali a v říjnu 1942 zavraždili.

Okolí lesa Bukujma, do kterého jsem utekl, jsem trochu znal, protože mezi v prostoru mezi obcemi Bokujma a Smordva (30 km severovýchodně města Berestečka) za carské a polské vlády byl velkostatek, který vlastnila rodina polského hraběte Ledochovského. Za sovětské vlády v letech 1939 až 1941 byl zde státní statek, který za nacistické okupace byl změněn na Staatgut, při němž byl zřízen Arbeitslager. Do tohoto pracovního lágru jsem byl již v červenci 1941, spolu s mnohými dalšími mladými lidmi-otroky Němci nakomandován, abychom svojí prací přispívali k zásobování německé armády.

V lágru jsem byl až do října 1942, kdy se vůdcové nacistického Německa rozhodli zahájit „konečné řešení židovské otázky“. Z pracovníků ve prospěch tisícileté Říše jsme se my, mladí Židé, stali lovnou zvěří a hony na nás pořádali stejně starí ukrajinští spoluobčané. Z lágru celá naše židovská komunita utekla a rozdělila se na menší skupinky, no a mne s tatínkem policie chytla a po útěku z policejního povozu jsem se octnul v bukujmském lese sám. Jak dál?

Šel jsem do 25 km vzdálené obce Žabče (12 km severně města Berestečka), kde v místním řecko-katolickém kostele působil jako psalmista (diakon) dobrý známý naší rodiny Alexandr Tatarkovský a poprosil jsem ho a jeho manželku, aby mi poskytl úkryt. Manželé a jejich pět dětí žili v nepředstavitelném nedostatku. Přesto mne přijali a dělili se semnou o poslední kus chleba — svatí lidé. Neměli to nikdy lehké — za sovětské vlády, která všem „služebníkům kultů“ nepřála, nyní z nacistické okupace se k nim ukrajinští nacionalisté chovali nevraživě, protože je považovali za zrádce. Trochu časově předběhnu. Banderovci nakonec v roce 1943 Alexandra Tatarkovského a jeho syna zavraždili. S paní Tatarkovskou jsme do našeho odjezdu do Izraele nejen udržovali styky, ale v rámci našich možností jsme ji pomáhali tak, jako by byla součástí naší rodiny.

Vrátím se do reality roku 1943. Stalo se, že mne u Tatarkovských zahlédl kněz místního kostele a na jeho doporučení, nebo snad i tvrdší zásah, jsem musel odejít. Neměl jsem kam. Šel jsem jako

tulák do asi 18 km vzdálené obce Polanuvka (20 km severovýchodně od Berestečka) a u rodiny Pološčanských jsem se dověděl, že skupiny Židů se skrývají ve smordovských lesích²⁾. Jinou možnost jsem neměl, než uchýlit se tam.

V tomto lese bylo poměrně mnoho židovských skupin. Ukrajinská policie a Němci pořádali na ně zátahy, při nichž vždy některé z nich zavraždili. Další hynuli při obstarávání potravin okolních vesnicích a na polích. V květnu 1943 bylo při zátahu povražděno mnoho z našich lidí a proto se nás celkem čtrnáct rozhodlo, že tento les opustíme a přejdeme do lesů v prostoru Karolínka, Užinec, Frankov (42 km severovýchodně od Berestečka). Znamenalo to projít ze smordovských do zmíněných lesů kolem 18 km, ale stálo to za to. V tomto prostoru byla většina obyvatel česká a jejich vztah k nám byl velmi přátelský a na rozdíl od mnohých jiných nejen že nás nezrazovali ukrajinským a německým vrahům, ale poskytovali značnou pomoc a často dokonce s rizikem vlastního života. Žili jsme v okolních lesích a živili nás okolní obyvatelé.

V listopadu 1943 jsme s příchodem zimy opustili les a české rodiny nás nezklamaly, protože z naší čtrnáctičlenné skupiny jedenáct přijalo do svých usedlostí. Deset z nich se zachránilo a jen jeden, Moše Mandelkern z Mlynova byl banderovci zavražděn. Tři další z této skupiny tj. já, moje budoucí manželka Fania Mandelkernová z Mlynova a Gutenberg Kuna z Dubna jsme odešli do polské obce Panská Dolina (36 km severovýchodně od Berestečka), což pro nás znamenalo přesun asi 12 km. V této obci zůstali pouze ozbrojení polští muži. Vytvořili Němci uznávanou, tzv. placuvku, jako obranu proti zničení obce banderovci. Ostatní obyvatelé se přestěhovali do Lucka, kde bydleli v bytech, v nichž Němci vyhnali Židy. Podmínky života jsme měli zde přijatelné a všichni jsme se dočkali dne 6. února 1944 osvobození Rudou armádou.

Brzy na to jsme odjeli do Legnice ve Slezsku jako polští repatrianti. Pracoval jsem zde ve firmě PATRIA při výrobě sodovky a ve stáčírně lahvového piva a při tom jsem si dokončoval vzdělání, přerušené válkou. V roce 1950 jsme s manželkou Faniou a synem Alexandrem (pojmenován po zavražděném dědečkovi) odjeli do Izraele.

V Izraeli jsem pracoval v různých oborech, včetně obchodu. K synovi, který zde později vystudoval vysokou školu přibyla dcera Šošana, která vystudovala vysokou školu farmacie v New Yorku. Obdařili nás pěti vnuky z nichž dva studují v Kanadě, jeden v Holandsku, druhý studuje práva v Izraeli a další je absolventem umělecké školy. Stihli nás při tom obdařit již třemi pravnuky! Při této příležitosti jménem mnohých občanů Izraele vyjadřuji sympatie a úctu Čechům nejen za pomoc v době pronásledování Židů, ale také za pomoc poskytnutou vládou Československé republiky v boji za vznik a samostatnost státu Izrael.

Nakonec příjemné sdělení. V Izraeli uznávaný hudební skladatel a zpěvák jménem Arie Einstein získal první místo a cenu za píseň, vyjadřující solidaritu národu Izraele s Československem v jeho těžkých dnech. Píseň nazval Praga.

Tel-Aviv 8.března 2004

1) U tohoto města byla v roce 1951 svedena známá bitva mezi polským vojskem a ukrajinskými kozáky, kteří byli poraženi. Událost připomíná důstojný památník a muzeum.

2) Viz svědectví k Případu 44 - Vzpomínky při setkání téměř po šedesáti letech.